

Олексій Анатолійович ГОРЛАЧУК

молодший науковий співробітник,
Тернопільський національний економічний університет
E-mail: gorlachuk@mail.ru

Микола Анатолійович ГОРЛАЧУК

кандидат економічних наук, доцент,
старший науковий співробітник,
Тернопільський національний економічний університет
E-mail: horlma@mail.ru

Андрій Іванович МАШКО

кандидат економічних наук, доцент,
Тернопільський національний економічний університет
E-mail: nordik2005@ukr.net

СУТНІСТЬ ЦІНИ ТА ЦІНОУТВОРЕННЯ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКУ ПРОДУКЦІЮ

Горлачук, О. А. Сутність ціни та ціноутворення на сільськогосподарську продукцію [Текст] / Олексій Анатолійович Горлачук, Микола Анатолійович Горлачук, Андрій Іванович Машко // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол. : В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету "Економічна думка", 2015. – Том 20. – С. 23-29. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Вступ. Ціна пронизує всі сфери людського життя, є невід'ємним атрибутом товарно-грошових відносин за будь-якого способу виробництва. Питання наукового обґрунтування розвитку сільськогосподарського виробництва, зокрема ціни та процесу ціноутворення на сільськогосподарську продукцію, становлять важливу актуальну теоретико-методологічну проблему. Неврахування базових економічних законів призвело до розвитку дестабілізуючих та деструктивних процесів у сільськогосподарському виробництві. Ціна та ціноутворення регулюють показники відтворення сільськогосподарського виробництва, забезпечують зв'язок між виробництвом і споживанням. Саме в цих процесах проявляється їх багатогранна сутність.

Мета. Мета дослідження полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних положень та розробці наукових рекомендацій щодо удосконалення ціноутворення на сільськогосподарську продукцію в сучасних умовах.

Метод (методологія). У ході дослідження використано методи порівняння, аналізу, синтезу, абстракції, теоретичного, історичного та логічного узагальнення. Методологічною основою став діалектичний метод дослідження.

Результати. Встановлено, що сутність ціноутворення на сільськогосподарську продукцію проявляється в сукупності виробничих відносин, що виникають при визначенні вартості та цін з урахуванням об'єктивних регіональних відмінностей у сільському господарстві, в якому процес відтворення здійснюється в різних природно-географічних, ресурсних та економічних умовах. За цих умов регіональна ціна на сільськогосподарську продукцію є виразом регіональної вартості, що формується внаслідок дії закону регіональної вартості під впливом попиту і пропозиції. Визначено об'єктивну необхідність врахування специфічних регіональних умов виробництва продукції, що на практиці підтверджується різницею в кількості сільськогосподарського продукту, на виробництво якого витрачається однаковий обсяг праці.

Ключові слова: сільськогосподарська продукція; вартість; регіональна вартість; ціна; регіональна ціна; ціноутворення; закон регіональної вартості.

Oleksii Anatoliiovych HORLACHUK

Junior Research Fellow,
Ternopil National Economic University
E-mail: gorlachuk@mail.ru

Mykola Anatoliiovych HORLACHUK

PhD in Economics,
Associate Professor,
Senior Research Fellow,
Ternopil National Economic University
E-mail: horlma@mail.ru

Andrii Ivanovych MASHKO

PhD in Economics,
Associate Professor,
Ternopil National Economic University
E-mail: nordik2005@ukr.net

NATURE OF PRICES AND PRICING OF AGRICULTURAL PRODUCTS

Abstract

Introduction. Price permeates all spheres of human life. It is an inherent part of commodity-money relationship in any mode of production. The issues of scientific evidence of agricultural production, in particular price and the process of pricing for agricultural products have become an important theoretical and methodological problem. The neglect of basic economic laws has led to the development of destabilizing and destructive processes in agricultural production. Price and pricing parameters regulate the playback indicators of agricultural production, provide the link between production and consumption. Their multifaceted nature manifests in this process.

Purpose. The purpose of research is to substantiate the theoretical and methodological positions and to develop the scientific recommendations for improving pricing of agricultural products in modern conditions.

The method (methodology). The methods of comparison, analysis, synthesis, abstraction, theoretical, historical and logical generalization are used in the study. The dialectic method of investigation has become the methodological basis of the research.

Results. It has been established that the essence pricing of agricultural products can be shown in the aggregate production relations. They arise while determining the value and prices and considering objective regional differences in agriculture. The process of reproduction in agriculture has been made in different natural geographic, resource and economic conditions. Under these conditions, the regional price of agricultural products is an expression of regional value. It is formed as a result of the law of value under the influence of supply and demand. It has been defined the objective need to consider the specific regional conditions of production, which is confirmed by the difference in the number of agricultural products, the production of which consumes the same amount of work.

Keywords: agricultural products; value; regional value; price; regional price; pricing; regional law of value.

JEL classification: A10, L00, Q1

Вступ

Ціноутворенню в сільськогосподарському виробництві притаманні специфічні особливості, що якісно відрізняють його від усіх інших галузей економіки. Повноцінне з'ясування сутнісних рис ціноутворюючих процесів у сільському господарстві неможливе без розгляду регіональної проблематики як системної ознаки цінових взаємовідносин в аграрному секторі та всебічного використання фундаментальних положень економічної науки та практики у сфері ціноутворення.

Розробці теоретичних і методичних питань ціноутворення на сільськогосподарську продукцію присвятили роботи відомі вітчизняні та зарубіжні автори, зокрема: В. Абель [1], В. Г. Андрійчук [2], Н. А. Борхунов [3], С. Л. Дусановський [4], П. М. Макаренко [5], І. І. Лукінов [5], В. М. Онегіна [6], І. В. Охріменко [7], П. Т. Саблук [8], Р. Плате [9], О. М. Шпичак [10] та інші учені.

Незважаючи на значну кількість наукових розробок із окреслених питань, залишаються недостатньо вивченими теоретико-методологічні та практичні проблеми ціноутворення на сільськогосподарську

продукцію, що враховують його регіональний аспект. Вирішення вказаних питань не є автономним, оскільки воно суттєво впливає на соціально-економічну ситуацію, викликає соціальне напруження загалом та є давньою історичною залежністю зовнішнього впливу процесу ціноутворення на соціальні стандарти життя людей. Сформульовані положення визначають досить своєчасною і актуальною необхідність проведення наукових досліджень ціни та ціноутворення на сільськогосподарську продукцію, виробництво якої розташовано на великій території та в різних регіонах.

Мета та завдання статті

Метою роботи є формування теоретико-методологічних положень визначення сутності ціни і ціноутворення на сільськогосподарську продукцію та розробка рекомендацій щодо його удосконалення в сучасних умовах. Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі завдання: проаналізувати основні теорії та моделі ціноутворення, виявити особливості визначення вартості та ціни на сільськогосподарську продукцію, обґрунтувати напрямки його удосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження

Історично склалися такі основні теорії ціноутворення: трудова теорія вартості (об'єктивна теорія вартості), маржиналістське трактування вартості (суб'єктивна теорія вартості) та їх поєднання – неокласичний підхід [5, с. 130]. Вперше сутність ціни як економічної категорії була розкрита на основі трудової теорії вартості. Вона дає генетичне пояснення ціноутворенню. Згідно з нею ціна є грошовим вираженням вартості товару [12, с. 886], тобто сукупності не просто витрат праці, а суспільно необхідних витрат живої і уречевленої праці на його виробництво. Величина ціни залежить від рівня вартості та співвідношення попиту і пропозиції на товари [13, с. 612]. Це означає, що вартість первинна, а ціна вторинна. Тому закон вартості керує цінами, а не навпаки.

Натомість у неокласичній моделі первинною категорією є ціни [14, с. 148]. Остання протиставляється трудовій теорії вартості, фактично змістивши акценти головного наукового інтересу із дослідження субстанції вартості на вивчення проблем взаємодії попиту і пропозиції та формування ціни, трансформувавшись по суті у теорію ціни. Теорія неокласичного синтезу доповнює зазначену тріаду багатofакторною концепцією ціноутворення, згідно з якою ціну слід розглядати як грошову форму трьох головних складових: вартості, споживчої вартості і мінової вартості, а теорію ціни – як діалектичний синтез всіх концепцій.

Здобутками економічної науки у сфері ціноутворення також стали теорія витрат виробництва, яку розробив Ф. Кене [15, с. 5], теорія трьох факторів виробництва Ж.-Б. Сея та Бастія [16, с. 19], теорія попиту і пропозиції, представниками якої є Г. Маклеод, В. Парето [15, с. 42], інформаційна теорія вартості [17], синтетична теорія вартості [18]. На цьому перелік теорій вартості та ціни не вичерпується. Проте окремі з них, передусім ті, що стосуються теорії вартості, можна визначити як квазітеорії, оскільки вони у своєму первісному вигляді, наприклад, як теорія попиту і пропозиції, мають по суті описовий характер, не намагаючись вирішити проблему субстанційної основи вартості, а тому їх не можна віднести до теорій вартості. Попри різноманіття теорій вартості та ціни, розуміння їх сутності сформувалося під впливом трьох найбільш поширених теорій: трудової теорії вартості А. Смита і Д. Рікардо, теорії вартості К. Маркса та трактування вартості маржиналістською теорією граничної корисності [5]. При цьому слід враховувати той факт, що теорія ціни не обов'язково має ґрунтуватися на теорії вартості, навпаки, деякі теорії ціни відмовились від вартості як вихідної категорії.

Тривалий час основоположною теорією ціноутворення і критерієм істини у вітчизняній науці та практиці господарювання була трудова теорія вартості К. Маркса. Вартість вважалася об'єктивною основою цін на сільськогосподарську продукцію і відповідних мінових пропорцій у товарному виробництві аграрного сектору економіки країни загалом та її окремих регіонів.

З еволюцією економічної думки, поряд із вивченням категорії вартості, досліджувалась і сутність ціни. Вона інтерпретувалась відповідно до обраного критерію вартості товару. В економічній теорії категорію ціни розглядають з трьох підходів залежно від прийнятої теорії ціноутворення: міра економічної цінності, масштаб цін та засіб обміну [19].

Дефініція ціни як грошового виразу вартості товару є візитною карткою трудової теорії вартості. До цього висновку К. Маркс прийшов, досліджуючи природу вартості товару. Він зазначає, що для рівності ціни і вартості необхідні такі умови: обмін має бути постійним, виробництво товарів є рівне потребі в них, відсутність монопольного права на продаж нижче або вище вартості [7, с. 6]. Самі ж ціни різних товарів відносно один одного є «підконтрольними» основному закону ринкової економіки – закону вартості: суспільні витрати → вартість → ціна виробництва → ринкова ціна. Ринкова ціна на кожний товар у капіталістичному виробництві коливається навколо ціни виробництва або ж модифікованої форми вартості.

Опоненти витратної концепції ціноутворення – маржиналісти – розглядають ціну як форму вираження цінності благ, що виявляється на ринку в процесі обміну. Родоначальник неокласицизму А. Маршалл відійшов від дослідження вартості товару, зосередивши увагу на вивченні попиту і пропозиції. Відповідно до створеної ним концепції, ціна є результатом взаємодії попиту і пропозиції. Крах ринкового саморегулювання зумовив появу кейнсіанства – вчення про роль держави в економічному житті суспільства. У цих умовах ціна в Дж. М. Кейнса набуває іншого змісту і розглядається як похідна від грошово-кредитної політики держави, що визначає сукупний попит та ефективність інвестицій.

Переведення дослідження ціни у сферу попиту і пропозиції є неповним. Насамперед воно не відображає внутрішніх регіональних закономірностей ціноутворення на сільськогосподарську продукцію, а тому не може виявити глибинну сутність цієї категорії, а є лише, за образним висловом, верхньою частиною айсбергу. Поза увагою залишається регіональний, зокрема рентний характер ціноутворення, праця та винагородження за результати.

Відсутність достатньо міцної теоретичної бази для економічного обґрунтування сучасної концепції ціноутворення на сільськогосподарську продукцію, ігнорування базових економічних законів призвело до практичного розвитку негативних процесів дестабілізації в сільськогосподарському виробництві регіонів, що зумовлено порушенням балансу виробництва та споживання сільськогосподарської продукції за напрямками її розподілу. Він відбувається не лише за окремими галузями, а й за регіонами. Як наслідок, в Україні за окремими видами сільськогосподарської продукції й досі не вдалося досягнути рівня показників виробництва та споживання, досягнутих у 90-х роках минулого століття.

Ціна як важливий фінансовий інструмент не є панацеєю оздоровлення економіки, проте вивчення її сутності, функцій, видів та методології ціноутворення є передумовою ефективного застосування ринкових цін з метою збалансованого розвитку економіки регіонів та врахування індивідуальних і суспільних інтересів.

Особливо це стосується аграрної сфери – сектора економіки із багаторічними проблемами регіонального порядку, котрі найбільш чітко детермінують сутність регіонального ціноутворення на сільськогосподарську продукцію. Під ним слід розуміти сукупність виробничих відносин, що виникають у процесі визначення вартості та цін на сільськогосподарську продукцію з урахуванням об'єктивних регіональних відмінностей у сільському господарстві, в якому процес відтворення здійснюється в різних природно-географічних, ресурсних та економічних умовах. Це зумовлює той факт, що на одну і ту ж саму одиницю затраченої праці виробляється неоднакова кількість сільськогосподарської продукції, формуючи таким чином регіональну вартість виробництва і відповідно цьому закономірності регіонального ціноутворення в межах однієї галузі.

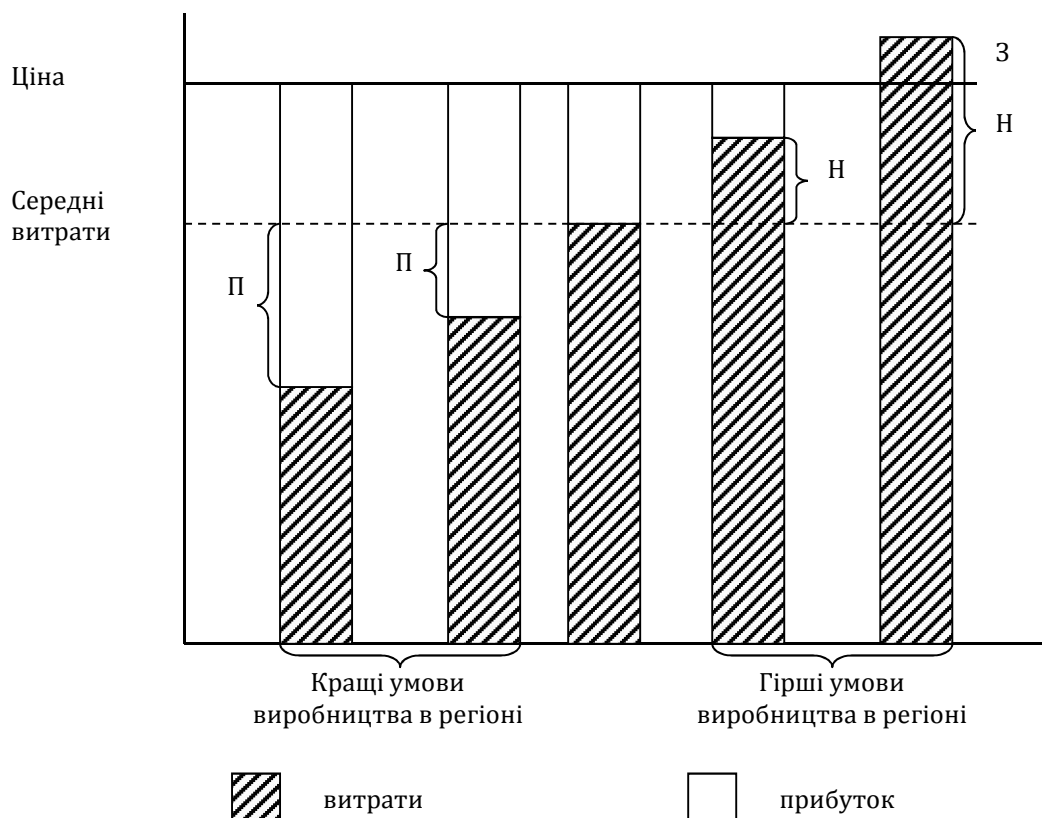
Крім того, особливості землі та клімату регіону визначають, між іншим, вибір сільськогосподарських рослин, що мають можливості для росту саме в певних природно-кліматичних умовах, обумовлюючи в такий спосіб сукупність сільськогосподарських рослин і структуру посівних площ для їх господарського культивування.

Вибір культурних рослин для аграрної галузі регіону відбувається передусім з урахуванням можливого рівня урожайності цих культур і необхідного забезпечення стабільності обсягів їх валових зборів з огляду на наявні та відносно незмінні природно-кліматичні умови регіону. Це визначає склад і структуру кормової бази для розвитку та спеціалізації тваринництва.

Крім руху повітряних мас, тривалості світлового періоду протягом року та його інтенсивності, температурний режим, кількість сонячної радіації та опадів є важливими кліматичними факторами, котрі, однак, з точки зору трудової теорії вартості не є субстанцією вартості створюваної товарної сільськогосподарської продукції, але забезпечують необхідні умови для належного перебігу відтворювального процесу в сільському господарстві, становлять основу для існування земельної ренти.

Зрештою, все це відображається на спеціалізації сільськогосподарського виробництва, матеріальних витратах на виробництво продукції та на обсягах отриманого прибутку в агроформуваннях того чи іншого регіону. З цього можна зробити висновок, що прибуток є не лише результатом кращої в порівнянні з іншими учасниками сільськогосподарського ринку господарської діяльності. Певною мірою деяка його частина є опосередкованим результатом дії природних умов виробництва регіону. В суворому сенсі останній є не прибутком, а диференційною рентою, отриманою завдяки природним якостям землі, перевагам в умовах здійснення відтворювального процесу в регіоні.

На рис. 1 представлено ідеальний стан моделі регіонального ціноутворення. Його умовою є відсутність внутрішньорегіональної диференціації цін та досягнення рівноважної ціни на регіональному ринку. Така ситуація обумовлює різну дохідність сільськогосподарських виробників. Отриманий результат зумовлений відмінностями в природно-географічних та природно-економічних умовах здійснення виробничо-господарської діяльності в межах одного і того ж самого регіону.

П – надлишок прибутку Н – нестача прибутку З – збиток

Рис. 1. Співвідношення між регіональними витратами і ринковою ціною в регіоні з різними природно-економічними умовами виробництва сільськогосподарської продукції

Дія закону попиту і пропозиції є об'єктивною для всіх без винятку регіонів цілісної економічної системи. На ринку досконалої конкуренції він нівелює регіональні особливості та не може діяти диференційовано в регіональному розрізі.

Водночас закон регіональної вартості визначає міжрегіональні пропорції обміну сільськогосподарською продукцією. Виробляючи в різних регіонах різну кількість сільськогосподарських продуктів, сільськогосподарські товаровиробники повинні відшкодувати свої витрати на їхнє виробництво згідно з витратами суспільно необхідної праці, а фактично отримують відповідно до кількості виробленої продукції.

За таких умов не відбувається відшкодування здійснених витрат. Виправити цю ситуацію, узгодивши економічну практику з вимогами економічних законів, повинно державне регулювання, використовуючи ринково-планові механізми оптимізації регіонального ціноутворення.

У цьому контексті як ніколи актуальними є висновки класика вітчизняної аграрної науки І. І. Лукінова. Він, зокрема, зазначав, що планування ціноутворення на сільськогосподарську продукцію вимагає врахування цілого переліку специфічних особливостей і факторів, вплив яких в інших галузях є обмеженим. Вплив на рівень витрат виробництва і суспільної вартості продукції землеробства та тваринництва природних і географічних умов, особливо якості ґрунтів, клімату і місцезнаходження господарств, настільки великий, що не може навіть порівнюватись із впливом, наприклад, вказаних факторів на промисловість [6, с. 71].

Очевидною є необхідність урахування специфічних регіональних умов виробництва продукції, що на практиці підтверджується різницею в кількості сільськогосподарського продукту, на виробництво якого витрачається однаковий обсяг праці. Таким чином, регіональна вартість, як справедливо стверджував Л. І. Майзенберг, становить об'єктивний факт, який не може ігноруватися політикою ціноутворення, що орієнтується на найбільше наближення до суспільно необхідних витрат [20, с. 84].

Діалектична суперечність регіональної вартості, на нашу думку, полягає в дуалізмі та єдності кількісних і якісних співвідношень процесу ціноутворення на сільськогосподарську продукцію в регіоні. З одного боку регіональна вартість кількісно визначає рівень регіональних суспільно необхідних витрат

праці, а в якісному відношенні – розвиток продуктивних сил сільського господарства в різних природно-економічних та природно-географічних умовах регіонів.

Визнання регіональної вартості базується на визнанні того факту, що регіональні відмінності в різних природно-географічних умовах об'єктивні, а також об'єктивно необхідними в них є відмінності у витратах праці на виробництво одиниці продукції. Саме тому регіональна вартість як економічна категорія є однією із форм вартості та виражає специфічні регіональні відносини, які виникають через регіональні, просторово-територіальні відмінності витрат суспільно необхідної праці на виробництво одиниці продукції.

За цих умов регіональна ціна на сільськогосподарську продукцію є виразом регіональної вартості, що формується внаслідок дії закону регіональної вартості під впливом попиту і пропозиції. Внаслідок цього регіональна ціна продукції може відхилитися від її регіональної вартості, величина якої на гірших землях є вищою на розмір міжрегіональної диференційної ренти порівняно з кращими землями.

Економічний закон регіональної вартості був обґрунтований В. І Ільдеменовим. Його суть полягає в об'єктивній необхідності встановлення регіональних цін на продукцію рентних галузей, у якій має потребу суспільство на певному етапі розвитку, на рівні, що відшкодовує регіональну вартість, забезпечуючи одержання прибутку згідно з оптимальною нормою [21, с. 145]. На нашу думку, це є втіленням перетвореної міжгалузевої конкуренції у регіональному розрізі, що своєю протилежністю, зворотною стороною має формування міжрегіональної конкуренції.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Отже, поширюючись за межі окремої галузі, закон вартості визначає регіональну конкурентоспроможність, яка в сільському господарстві набуває ознак міжрегіональної конкуренції, в основі якої знаходяться специфічні рентні відносини. Виходячи з того, що регіональна вартість сільськогосподарської продукції повинна детермінувати два чинника – регіональні суспільно необхідні витрати праці та міру корисності для споживача, еквівалентність обміну, в т. ч. міжрегіонального, передбачає згідно із законом регіональної вартості рівнозначність обох чинників. Тобто закон регіональної вартості відповідає таким чином як теорії трудової вартості, так і теорії граничної корисності. Коливання регіональних цін навколо величини регіональної вартості є механізмом дії закону регіональної вартості.

За результатами проведеного дослідження встановлено, що середньозважена величина регіональних вартостей певного сільськогосподарського продукту, які відображають регіональні суспільно необхідні витрати праці на його виробництво в кожному окремому регіоні, будуть становити загальну величину суспільно необхідної вартості певного продукту. Пропонуємо надалі розглядати трирівневу парадигму ціноутворення та вияву закону вартості, що має наслідком формування відповідних видів вартостей: 1) суспільна вартість – визначається суспільно необхідними витратами праці загалом по країні; 2) регіональна вартість – характеризується регіональними суспільно необхідними витратами праці; 3) індивідуальна вартість – виражає індивідуальні витрати, які формуються в конкретних умовах підприємств. У сучасних умовах економічного розвитку необхідно враховувати специфічні регіональні умови виробництва продукції, що на практиці підтверджується різницею в кількості сільськогосподарського продукту, на виробництво якого витрачається однаковий обсяг праці.

Список літератури

1. Abel, W. (1978). *Agrarkrisen und Agrarkonjunktur. Hamburg und Berlin, 324 S.*
2. Андрійчук, В. Г. *Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз [Текст]: моногр. / В. Г. Андрійчук. – К.: КНЕУ, 2005. – 292 с.*
3. Борхунов, Н. А. *Экономические модели паритетного развития сельского хозяйства [Электронный ресурс] / Н. А. Борхунов, О. А. Родионова – Режим доступа: <http://www.vniiesh.ru/publications/Stat/9629.html>.*
4. Дусановський, С. Л. *Економічні аспекти функціонування і розвитку продовольчого ринку регіону [Текст]: моногр. / С. Л. Дусановський, М. А. Горлачук, С. Д. Пластун – Тернопіль: Горлиця, 2007. – 234 с.*
5. Макаренко, П. М. *Теорія ціни в товарному господарстві [Текст] / П. М. Макаренко // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2011. – № 3. – С. 130-135.*
6. Лукінов, І. І. *Вибрані праці [Текст]: у 2-х кн. / І. І. Лукінов. – К.: ННЦ ІАЕ, 2007. – Кн. 2. – 794 с.*
7. Онегіна, В. М. *Державне регулювання цін і доходів сільськогосподарських виробників [Текст]: моногр. / В. М. Онегіна. – К.: ННЦ ІАЕ, 2007. – 590 с.*
8. Охріменко, І. В. *Витрати та собівартість сільськогосподарської продукції в регулюванні економічних відносин сільськогосподарських підприємств [Текст]: моногр. / І. В. Охріменко. – К.: ННЦ ІАЕ, 2009. – 360 с.*
9. Саблук, П. Т. *Ціноутворення в період ринкового реформування в АПК [Текст]: моногр. / П. Т. Саблук. – К.: ННЦ ІАЕ, 2006. – 440 с.*

10. Plate, R. (1970). *Agrarmarktpolitik. Band 2: Die Agrarmärkte Deutschlands und der EWG.* BLV Verlagsgesellschaft München Basel Wien, 384 S.
11. Шпичак, О. М. Теоретико-методологічні аспекти ціноутворення на сільськогосподарську продукцію [Текст] / О. М. Шпичак // *Економіка АПК.* – 2012. – № 8. – С. 3-10.
12. *Економічна енциклопедія* [Текст]: [у 3 т. / за ред. С. В. Мочерного та ін.]. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – Т.3. – 952 с.
13. *Економічний словник* [Текст] / [за ред. П. І. Багрія, С. І. Дорогунцова]. – К.: Головна редакція УРЕ АН УРСР, 1973. – 622 с.
14. Гэлбрейт, Джон К. *Экономические теории и цели общества* [Текст]: Пер. с англ. / Джон К. Гэлбрейт. – М.: Прогресс, 1976. – 406 с.
15. Тормоса, Ю. Г. *Ціни та цінова політика: навчальний посібник* [Текст] / Ю. Г. Тормоса. – К.: КНЕУ, 2001. – 122 с.
16. Шкварчук, Л. О. *Ціноутворення: підручник* [Текст] / Л. О. Шкварчук. – К.: Кондор, 2006. – 460 с.
17. Вальтух, К. К. *Информационная теория стоимости и законы неравновесной экономики* [Текст]: моногр. / К. К. Вальтух. – М.: Янус-К, 2001. – 897 с.
18. Александров, Ю. *Синтетическая концепция стоимости* [Текст] / Ю. Александров. – М.: Сам Полиграфист, 2011. – 306 с.
19. Мазур, А. Г. *Проблеми ціноутворення на аграрному ринку України* [Електронний ресурс] / А. Г. Мазур, С. В. Козловський, Г. О. Пчелянська – Режим доступу: <http://repository.vsau.vin.ua/getfile/2046.pdf>.
20. Майзенберг, Л. І. *Проблеми ціноутворення в розвинутому соціалістичному суспільстві* [Текст] / Л. І. Майзенберг. – М.: Економіка, 1976. – 192 с.
21. Ильдеменов, В. И. *Предприимчивость и рента* [Текст] / В. И. Ильдеменов. – М.: Пресс-сервис, 1997. – 168 с.

References

1. Abel, W. (1978). *Agrarkrisen und Agrarkonjunktur.* Hamburg und Berlin.
2. Andriychuk, V. H. (2005). *Efektivnist' diyal'nosti ahrarnykh pidpryyemstv: teoriya, metodyka, analiz.* Kyiv: KNEU.
3. Borhunov, N. A. & Rodionova, O. A. (n. d.). *Jekonomicheskie modeli paritetnogo razvitija sel'skogo hazjajstva.* Retrieved from: <http://www.vniiesh.ru/publications/Stat/9629.html>.
4. Dusanovs'kyj, S. L., Horlachuk, M. A. & Plastun, S. D. (2007). *Ekonomichni aspekty funktsionuvannya i rozvytku prodovol'choho rynku rehionu.* Ternopil': Horlytsya.
5. Makarenko, P. M. (2011). *Teoriya tsiny v tovarnomu hospodarstvi.* *Visnyk Poltav's'koyi derzhavnoyi ahrarnoyi akademiyi*, 3, 130-135.
6. Lukinov, I. I. (2007). *Vybrani pratsi.* Kyiv: NNTs IAE.
7. Onehina, V. M. (2007). *Derzhavne rehulyuvannya tsin i dokhodiv sil's'kohospodars'kykh vyrobnykiv.* Kyiv: NNTs IAE.
8. Okhrimenko, I. V. (2009). *Vytraty ta sobivartist' sil's'kohospodars'koyi produktsiyi v rehulyuvanni ekonomichnykh vidnosyn sil's'kohospodars'kykh pidpryyemstv.* Kyiv : NNTs IAE.
9. Sabluk, P. T. (2006). *Tsinoutvorennya v period rynkovoho reformuvannya v APK.* Kyiv: NNTs IAE.
10. Plate, R. (1970). *Agrarmarktpolitik. Band 2: Die Agrarmärkte Deutschlands und der EWG.* BLV Verlagsgesellschaft München Basel Wien.
11. Shpychak, O. M. (2012). *Teoretyko-metodolohichni aspekty tsinoutvorennya na sil's'kohospodars'ku produktsiyu.* *Ekonomika APK*, 8, 3-10.
12. Mochernyy, S. V. ta in. (2002). *Ekonomichna entsyklopediya.* Kyiv: Vydavnychyy tsentr «Akademiya».
13. Bahriy, P. I. & Dorohuntsov, S. I. (1973). *Ekonomichnyy slovnyk*. Kyiv: Holovna redaktsiya URE AN URSSR.
14. Gjelbrejt, Dzhon K. (1976). *Jekonomicheskie teorii i celi obshhestva.* Moscow: Progress.
15. Tormosa, Yu. H. (2001). *Tsiny ta tsinova polityka: navchal'nyy posibnyk.* Kyiv: KNEU.
16. Shkvarchuk, L. O. (2006). *Tsinoutvorennya.* Kyiv: Kondor.
17. Val'tuh, K. K. (2001). *Informacionnaja teorija stoimosti i zakony neravnovesnoj jekonomiki.* Moscow: Janus-K.
18. Aleksandrov, Ju. (2011). *Sinteticheskaja koncepcija stoimosti.* Moscow: Sam Poligrafist.
19. Mazur, A. H., Kozlovs'kyj, S. V. & Pchelyans'ka, H. O. (n. d.). *Problemy tsinoutvorennya na ahrarnomu rynku Ukrayiny.* Retrieved from: <http://repository.vsau.vin.ua/getfile/2046.pdf>.
20. Mayzenberh, L. I. (1976). *Problemy tsinoutvorennya v rozvynenomu sotsialistychnomu suspil'stvi.* Moscow: Ekonomika.
21. Il'demenov, V. I. (1997). *Predpriimchivost' i renta.* Moscow: Press-servis.

Стаття надійшла до редакції 07.06.2015 р.

ISSN 1993-0259. ISSN 2219-4649. Економічний аналіз. 2015 рік. Том 20.